

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารในครอบครัวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นอันอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเพศตามความคิดเห็นของพ่อแม่ กระบวนการสื่อสารของพ่อแม่ในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นดังกล่าว พร้อมทั้งปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบการสื่อสารเรื่องพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นอันอาจเป็นแนวทางในการศึกษาและแก้ไขปัญหาทางสังคมของวัยรุ่นในปัจจุบัน ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

1. แนวความคิดเรื่องพัฒนาการวัยรุ่นและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น
2. แนวความคิดเรื่องการสื่อสารภายในครอบครัว
3. แนวความคิดเรื่องการเปิดรับสื่อและอิทธิพลของสื่อมวลชน

แนวความคิดเรื่องวัยรุ่นและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

“วัยรุ่น” นับได้ว่าเป็นวัยที่วงวิชาการและงานวิจัยในแขนงต่างๆ ได้ให้ความสนใจในการศึกษาในด้านต่างๆ ทั้งด้านสรีระวิทยา พัฒนาการทางอารมณ์ สังคม และพฤติกรรมโดยจะพบว่ามีการวิจัยมากมายที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่น แต่เมื่อสังเกตจะพบว่าแนวคิดในด้านความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่นนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและระยะเวลาของพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1974 : 391) ได้กล่าวว่าวัยรุ่นหมายถึงวัยที่มีการเจริญเติบโตของวุฒิภาวะจากความเป็นเด็กค่อยๆ สู่วัยเป็นผู้ใหญ่ การที่เด็กจะบรรลุถึงวุฒิภาวะนี้ ไม่ใช่จะเจริญเติบโตแต่ทางร่างกายด้านเดียวเท่านั้น ทางจิตใจก็เจริญเติบโตเป็นเงาตามตัวไปด้วยนั้น กล่าวคือ จะต้องมีการพัฒนาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2532 : 43) สรุปไว้ว่าวัยรุ่น คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 11-20 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตสู่วัยผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่เข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาความพร้อมจากร่าง

กาย หรือภาวะขีดสูงสุดของร่างกาย ระยะนี้เป็นระยะที่ร่างกายมีความเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศ และสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ในเพศหญิงเมื่อมีประจำเดือนมาครั้งแรก ส่วนในเพศชาย จะมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์ได้

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2521 : 18-19) ได้สรุปว่า วัยรุ่น คือวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็กเป็นวัยที่เป็นสะพานไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ไม่มีขีดเส้นชัดเจนแน่นอนว่าจะเริ่มเมื่อใด และสิ้นสุดลงเมื่อใด เราได้กำหนดเอาความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และรูปร่างเป็นสำคัญ และถ้าจะกำหนดลงว่า เริ่มเมื่อใด ก็ถือเอาตอนที่เด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือนและมีขนขึ้นในที่ลับ ส่วนในเด็กชายถือเอาตอนที่มีย้ำน้ำกาม ตามปกติเด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ก่อนเด็กชายประมาณ 1-2 ปี แต่ก็ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน บางคนอาจจะเริ่มเร็ว บางคนอาจจะเริ่มช้า ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม

องค์การอนามัยโลก (WHO) (อ้างในอรอุษา จันทราวิรุจ : 2544) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ 3 ลักษณะคือ

1. เป็นวัยที่พัฒนาทางร่างกายตั้งแต่เริ่มการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศไปจนกระทั่งมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์
2. มีพัฒนาด้านจิตใจ โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กเป็นผู้ใหญ่
3. มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเปลี่ยนจากการพึ่งพาครอบครัวมาเป็นผู้ที่สามารถประกอบอาชีพและรายได้ของตนเอง

พัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งน้ำหนัก ส่วนสูง สัดส่วน ของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปแยกความเป็นหญิงชายได้อย่างชัดเจน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ

ประทุม เป็นสุวรรณ (2545) กล่าวว่าพัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ โดยในการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่นนี้ เด็กผู้หญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเด็กผู้ชายประมาณ 2 ปี ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น คือช่วงอายุ ระหว่าง 10 – 15 ปี

2. วัยรุ่นตอนกลางคือช่วงอายุ ระหว่าง 16 –19 ปี

3. วัยรุ่นตอนปลายคือช่วงอายุ ระหว่าง 20 –24 ปี

เซอร์ล็อก (Hurlock, 1967) ได้แบ่งระยะของวัยรุ่น ดังนี้

1. อายุ 10 –12 ปี นับว่าเป็นระยะวัยก่อนวัยรุ่น

2. อายุ 13-16 ปี นับว่าเป็นระยะวัยรุ่นตอนต้น

3. อายุ 17-20 ปี นับว่าเป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย

วินด์คา ปิยะศิลป์ ได้แบ่งระยะพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นไว้ 3 ช่วง ซึ่งทั้ง 3 ช่วงมีความคาบเกี่ยวกันมาก ดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายทุกระบบ เป็นระยะเวลาประมาณ 2 ปี มักอยู่ในช่วง 10 –13 ปี

2. วัยรุ่นตอนกลาง เป็นช่วงวัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวได้แล้ว มักจะอยู่ในช่วง 14-16 ปี

3. วัยรุ่นตอนปลาย เป็นช่วงเวลาของการฝึกฝนอาชีพและความผูกพันกับเพื่อนต่างเพศ มักจะอยู่ในช่วง 17-19 ปี

การเจริญเติบโตและพัฒนาการของวัยรุ่น

ซึ่งในแต่ละช่วงระยะเวลาต่างๆของวัยรุ่นนี้ พอสรุปเป็นพัฒนาการทางด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านร่างกายและสรีระ

1. วัยรุ่นตอนต้น วัยนี้เด็กผู้หญิงจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่นเมื่ออายุ 10 –11 ปี จะเจริญเติบโตสูงสุดเมื่ออายุ 14 ปี และจะหยุดคงที่เมื่ออายุประมาณ 18 ปี พัฒนาการทางเพศ เด็กผู้หญิงเริ่มมีขนที่หัวหน้า เมื่ออายุประมาณ 11-12 ปี ต่อมาอีกประมาณ 2 ปี จึงจะมีขนที่รักแร้ ช่วงอายุประมาณ 12-13ปี เด็กผู้หญิงจะมีประจำเดือนครั้งแรก เพราะมีการสุกของไข่ มีการเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ของมดลูกและช่องคลอด พร้อมทั้งจะรองรับการตั้งครรภ์ เซลล์ในรังไข่จะเจริญเติบโตเป็นไข่อสุก ตกจากรังไข่ในรอบเดือนต่อนั้นก็มีพัฒนาการทางเพศได้แก่ มีเต้านมโตขึ้น กระดูกเชิงกรานขยายตัวออกมาก ทำให้สะโพกผาย เอวคอด การเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในวัยนี้จึงรู้สึกกังวล หงุดหงิด อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย วัยนี้เป็นวัยที่ย่างสู่วัยรุ่นยังไม่สมบูรณ์เต็มที่

พัฒนาการทางเพศ เด็กผู้ชายเริ่มอย่างเข้าสู่วัยรุ่นอายุประมาณ 13 –14 ปี องคชาติ ลูกอ้มทะเจริญอย่างรวดเร็ว นมแตกพานมีขนขึ้นที่หัวหน้า รักแร้ มีหนวดเคราและที่สำคัญมีการขับเคลื่อนน้ำอสุจิออกมาขณะหลับเรียกว่า “ฝันเปียก”

2. วัยรุ่นตอนกลาง วัยนี้เด็กผู้ชายจะเริ่มโตทันเด็กผู้หญิง โครงสร้างร่างกายของเด็กผู้หญิงจะมีลักษณะเป็นหญิงสาว อวัยวะสืบพันธุ์ ต่อมเพศ หน้าอกและสะโพกจะขยายเต็มที่เอวคอด วัยรุ่นหญิงอาจสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเนื่องจากการมีเพศสัมพันธ์ มีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซึ่งอาจจะนำไปสู่การทำแท้ง

พัฒนาการทางเพศ วัยรุ่นชายตื่นตัวทางเพศง่าย อารมณ์เพศสูงสุดในช่วง 17-18 ปี อารมณ์ว่าวามไม่รู้จักรอคอย เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน อาจทำให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ช่วงนี้มีปัญหาเรื่องการปรับตัวมากที่สุด

3. วัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยที่เข้าสู่ผู้ใหญ่ ผ่านวัยรุ่นมาแล้ว 2 ระยะทำให้วัยนี้อารมณ์เย็นลง มีการคบเพื่อนต่างเพศ มีความรัก มีความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับเพศตรงข้ามมีเพศสัมพันธ์ เพศหญิงมีความกังวลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ถ้ายังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งวัยนี้มักจะมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย (ประทุม เป็นสุวรรณ : 2545)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีระและร่างกายระหว่างวัยรุ่นชายและหญิงสามารถสรุปความแตกต่างกันคือ

1. เด็กหญิงจะเริ่มเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย สังเกตได้จากช่วงอายุประมาณ 9-12 ปี จะสูงกว่าและตัวโตกว่าเด็กชาย
2. เด็กชายจะเริ่มจะเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยอายุประมาณ 14 ปี
3. เด็กหญิงจะมีขนาดการเจริญเติบโต โครงสร้างทางร่างกายน้อยกว่าเด็กชาย
4. เด็กชายจะมีการหลั่งอสุจิในเวลาหลับ แสดงให้เห็นว่ามีวุฒิภาวะทางเพศ อวัยวะเพศมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถที่จะผลิตอสุจิได้ ซึ่งแสดงว่าเด็กชายผู้นั้นสามารถทำการสืบพันธุ์ได้
5. เด็กหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก โดยรังไข่จะเจริญเติบโตเต็มที่ และสามารถผลิตไข่ออกมาได้โดยไข่อสุกและไม่ได้รับการผสมจะถูกขับออกมาจากร่างกายในรูปของประจำเดือน โดยจะมีระยะหมุนเวียนอยู่ระหว่าง 28-30 วัน โดยในระยะหนึ่งๆ จะมีประมาณ 3 –5 วัน ความเครียดทั่วไป ก่อน

มีประจำเดือนจะน้อยลงแต่มักจะมีอาการปวดศีรษะ และสิวขึ้นที่ผิวหนังโดยเฉพาะบริเวณใบหน้า รวมทั้งอาการของการคัดค้านม ปวดหลัง ท้องเสียหรือท้องผูก

6. เด็กผู้ชายจะมีน้ำเสียงเปลี่ยนแปลง แดกพร่า และห้าวขึ้น จะเป็นในราว 1 –2 ปี เด็กจึงเริ่มบังคับเสียงได้ และเมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายการเปลี่ยนแปลงของเสียงจะสิ้นสุดลง เด็กจะเริ่มมีเสียงทุ้มนุ่มนวลขึ้น การเปลี่ยนแปลงของเสียงอาจเป็นไปได้ทั้งช้าๆ หรืออย่างรวดเร็วก็ได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันทีทันใด อาจทำให้เด็กเข้าใจผิด คิดว่าเป็นหวัดได้ และการมีเสียงเปลี่ยนอาจทำให้เด็กบางคนตกใจกลัว และพะวงถึงแต่พฤติกรรมทางเพศของตน ไม่เป็นอันกินอันนอน

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่สามารถบอกได้แน่นอนว่าลักษณะใดเกิดก่อน ลักษณะใดเกิดหลัง และลักษณะบางอย่างก็เกิดขึ้นโดยไม่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงนี้อาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมบางอย่างของเด็กได้ เช่น ในเด็กหญิงบางคนเมื่อรู้ตัวว่ารูปร่างของตนมีการเปลี่ยนแปลงไปก็พยายามหลบซ่อนไม่ให้เพื่อนเห็นเพราะกลัวถูกล้อ โดยอาจชอบใส่เสื้อผ้าหลวมๆ และในเด็กชายเมื่อเสียงแตกพร่าก็ไม่ค่อยกล้าพูดกับคนอื่น โดยเฉพาะเพศตรงข้ามเพราะความอายและอาจหลบหน้าหลบตา ไม่ยอมเข้าสมาคมกับเพื่อนฝูงได้ (พิชัย ไทยอุดม : 2540)

พัฒนาการทางอารมณ์

อารมณ์เป็นความรู้สึก หรือความสะเทือนใจที่เกิดจากร่างกาย โดยเมื่อถูกสิ่งอื่นมาเร้า คนเรามักมีอารมณ์เกิดขึ้นเสมอทุกๆ นาที อารมณ์ของวัยรุ่นนั้นเป็นอารมณ์ที่รุนแรงเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ในบางครั้งจึงมักจะมี ความขัดแย้งกับผู้ใหญ่เสมอ การที่เกิดอารมณ์ง่ายและรุนแรงเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องที่ง่ายต่อการยุแหย่ หรือการชักนำให้เด็กวัยรุ่นเกิดความรู้สึกอยากลองดีทั้งในทางที่ดีและทางที่ไม่ดี ความคิดชั่ววูบของอารมณ์วัยรุ่น อาจเป็นสิ่งที่ทำให้เขาแสดงพฤติกรรมผิดๆ ออกมา ซึ่งอารมณ์ประเภทต่างๆ ของวัยรุ่นสามารถแบ่งๆ ได้ดังนี้

1. ประเภทก้าวร้าวรุนแรง เช่น อารมณ์โกรธ อิจฉา เกลียดชัง
2. ประเภทที่เก็บกดไว้ เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว ความเศร้าใจ สลดหดหู่ ขยะแขยง
3. ประเภทสนุกสนาน เช่น ความรัก ชอบ สุขสบาย พอใจ ตื่นเต้น

อารมณ์เหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่แน่นอนยากแก่การติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น การรักษาอารมณ์ให้ดีอยู่เสมอในวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิต

การพัฒนาด้านสติปัญญาในช่วงวัยนี้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วสามารถคิดหาเหตุผลในด้านต่างๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีความจำดี สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ได้ โดยส่วนใหญ่พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยรุ่นสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วัยรุ่นมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น รู้จักพิจารณาตนเองและสังเกตว่าคนอื่นมีความรู้สึกละอย่างไร ต่อตน
2. สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ โดยการพิจารณาแบบอย่างจากบุคคล หรือสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจได้มาจากคนใกล้ชิด ภาพยนตร์ หนังสืออ่านเล่น เป็นต้น
3. มีการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้างมีสมาธิ มีการสังเกตลงกระทำหรือลองผิดลองถูกในการแก้ปัญหา
4. มีจินตนาการและทัศนคติที่ตีงาม เช่น ทัศนคติทางประชาธิปไตย ค่านิยม
5. เริ่มคิดถึงอนาคต และรู้จักสำรวจตนเองว่าเหมาะสมสำหรับอาชีพใด มีวิธีการตัดสินใจในการคบเพื่อน การเข้าสังคมและการเลือกคู่ครอง (อรอุษา จันทราวิรุจ : 2544, พิชัย ไทยอุดม : 2540)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสติปัญญาของวัยรุ่นจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความสามารถและศักยภาพที่จะพัฒนาตนเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์แต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและวุฒิอารมณ์ที่ยังไม่คงที่นั้นทำให้การพัฒนาไม่ไปอย่างสมบูรณ์ ขาดประสบการณ์ในการปรับตัวตั้งนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองจึงควรมีความเข้าใจและให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในการเตรียมความพร้อมดังกล่าว

พัฒนาการทางด้านสังคม

นอกจากเด็กวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาแล้ว วัยรุ่นยังมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเกี่ยวกับสถานะสภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัวด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเด็กในวัยนี้ต้องการเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเองชอบอยู่ตามลำพัง มีห้องอยู่เป็นสัดส่วน มีของใช้ส่วนตัว มีความต้องการอย่างรุนแรงในการที่จะทำตนเองให้เป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อน และบุคคลในสังคม ซึ่งวัยรุ่นส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่ในกลุ่มเพื่อน ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในเด็กชายและหญิงจะมีความแตกต่างกัน ในเรื่องการคบเพื่อนเพศเดียวกันเด็กหญิงจะชอบคบเพื่อนกลุ่มเล็ก

2-3 คน มีเพื่อนสนิท 1 คน ที่พอจะบอกความลับได้ อายุ 15 ปี จะมีเพื่อนกลุ่มใหญ่กว่าเดิม เด็กชายยังไม่ มีเพื่อนสนิทชอบทำกิจกรรมมากขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเพศตรงข้าม เด็กชายจะสนใจเด็กหญิงเมื่ออายุ 14 ปี เด็กหญิงจะสนใจเด็กชายที่โตกว่าเนื่องจากมีวุฒิทางเพศที่เร็วกว่าเด็กชายวัยเดียวกันนั่นเอง (ประสาร ทิพย์ธารา : 2521)

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

จากพัฒนาการของวัยรุ่นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายใน ทุกๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีระ อันจะนำไปสู่ลักษณะของความเป็นหนุ่ม สาวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งทำให้เกิดความสับสน วิดกกังวล รวมไปถึงความอยากรู้อยากเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยพื้นฐานพัฒนาการดังกล่าวของวัยรุ่นถือได้ว่าเป็นการพัฒนาการทางเพศ อันอาจนำไปสู่ปัญหาทางเพศได้ หากมีการปรับตัวอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวทางด้านร่างกายและอารมณ์ เช่น เรื่องการวางตัวในสังคม และความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม ที่ได้รับแรงขับ ดันอย่างสูงตามธรรมชาติอยู่แล้ว จึงนับได้ว่าวัยรุ่นถือเป็นกลุ่มเสี่ยงในพฤติกรรมทางเพศ ที่จะนำไปสู่ ปัญหาทางด้านเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การตั้งครรรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ โรคติดต่อทางเพศ สัมพันธ์ หากไม่มีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง ดังเช่นที่ ประทุม เป็นสุวรรณ (2545) ได้กล่าวว่า วัยรุ่น เป็นกลุ่มเสี่ยงที่เกิดปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์ ทั้งนี้เพราะไม่ทราบวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมและ ปลอดภัยจากปัญหาดังกล่าว ดังนั้นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดคิดที่จะทำหน้าที่ให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษาชี้ เแนะเป็นลำดับแรกก็คือสถาบันครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครองในเรื่องนี้

ลักษณะของพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น วิชาญ รุ่งอุทัย (2532) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นพฤติ กรรมการดึงดูดความสนใจจากเพื่อนต่างเพศ การคบเพื่อนต่างเพศ การออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศ การ ยินยอมให้ถูกเนื้อต้องตัว การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศ ซึ่งลักษณะของพฤติกรรม ทางเพศดังกล่าวนี้จะนำไปอย่างรวดเร็ว รูปแบบหรือทิศทางใดนั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางวัฒนธรรม และสังคมแต่ละสังคมในการกำหนดความเหมาะสม ซึ่งในสังคมไทยนั้น พฤติกรรมทางเพศของ หนุ่มสาวและวัยรุ่นนั้นแต่เดิมเป็นไปอย่างเคร่งครัดและอยู่ในการควบคุมของพ่อแม่และผู้ปกครอง แต่ ในปัจจุบันนี้ค่านิยมและลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปมากจากอิทธิพลของวัฒนธรรม ตะวันตก วัยรุ่นมีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศมากขึ้น มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจมากขึ้น เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของระบบสังคม และความก้าวหน้าของ

เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ที่เสนอเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในรูปแบบต่างๆ ที่ล้วนก่อให้เกิดการเลียนแบบทั้งสิ้น

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นนั้นจะเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมและดำเนินไปได้อย่างถูกต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่วัยรุ่นเผชิญและสามารถที่จะพิจารณาตัดสินใจและไตร่ตรอง วิเคราะห์ถึงความถูกต้องของพฤติกรรมนั้นได้อย่างมีความเข้าใจ และสร้างสรรค์ พ่อแม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ คำแนะนำ และการปรึกษา เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด พ่อแม่จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจและรู้เท่าทันว่าพฤติกรรมเสี่ยง ที่อาจนำไปสู่ปัญหาทางเพศได้ ซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่กล่าวถึงนี้ นักวิชาการต่างๆ ได้เสนอรูปแบบของพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ หมายถึง การปฏิบัติทางเพศที่ก่อให้เกิดโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์ อาทิเช่น การมีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น คือ ตั้งแต่อายุ 13 ปี การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การดื่มสุราก่อนการมีเพศสัมพันธ์ หรือการมีคู่นอนจำนวนมาก ซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวข้างต้นในภาพรวมแล้วพบว่า เป็นพฤติกรรมที่พบได้บ่อยมากในวัยรุ่น (อรอุษา จันทราวิรุจ : 2544)

ประพิมพร อันพาทรรหม กล่าวว่ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศหมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรม การปฏิบัติของนักเรียนที่มีโอกาสที่จะทำให้เกิดเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์อันจะนำไปสู่การตั้งครรภ์ หรือทำให้คู่เพศสัมพันธ์ตั้งครรภ์ และเกิดการติดเชื้อ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมทั้ง 6 ด้านคือ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การเที่ยวสถานเริงรมย์เช่น ห้างสรรพสินค้า ดิสโก้คลับ คาราโอเกะ เป็นต้น การใช้สารเสพติด อันได้แก่สารกระตุ้นต่างๆ การใช้สื่อที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ เช่นการอ่านหนังสือรูปโป๊เปลือย รูปการร่วมเพศ หรือภาพยนตร์วีดิทัศน์ที่แสดงการเล้าโลมร่วมเพศ การแสดงออกถึงความรักเช่นการจับถือแขน สัมผัสร่างกายกัน การกอดจูบ เป็นต้น

จากแนวคิดข้างต้น พบว่าพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. พฤติกรรมเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งในส่วนของ การทำความเข้าใจ และให้คำความรู้และแนะนำ ปรึกษา กับบุตรของตนนั้น มักเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาโดยตรง

2. พฤติกรรมเสี่ยงที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งมักเป็นปัจจัยเอื้อหรือก่อให้เกิดวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องหรือก่อภัยอันตราย อันก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านร่างกาย เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และทางสังคม เช่น การตั้งครรภ์ที่ไม่เป็นยอมรับ นับไปสู่การทำแท้ง และการออกจากโรงเรียนกลางคัน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้พ่อแม่จำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจและคำแนะนำในการปฏิบัติตนแก่บุตรของตนควบคู่ไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

ทณาศักดิ์ ปันทรัพย์ และหลักทรัพย์ ขจรไพธ (2544) ศึกษาพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ใน 20 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่า เพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนหญิงมีแนวโน้มลดลงในปี 2540- 2541 และเพิ่มขึ้นในปี 2542-2543 โดยส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ด้วยความสมัครใจ และมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดคือ แฟน หรือเพื่อนสนิท มากกว่าบุคคลอื่น โดยมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ในทุกกรอบปี ในขณะที่พฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัย พบว่าการมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น จะมีอัตราการใช้มากกว่าเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหรือแฟน

รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ และพรนภา หอมสินธุ์ (2540) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษา พบว่า นักศึกษาชาย และหญิงมีประสบการณ์เรียนรู้เรื่องเพศและเจตคติเกี่ยวกับเรื่องเพศต่างกัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษา คือ เพศ ประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องเพศ เจตคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และนอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาที่มีคู่อรักจะมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำคือ การได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกัน การจับมือถือแขน การอยู่กันตามลำพัง จะเอื้อต่อการนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ในที่สุด

สุพรรณิ อินตะนัย (2540) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีวศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยกับบิดามารดา ร้อยละ 69.4 เมื่อมีปัญหาส่วนตัวและปัญหาทางเพศ ร้อยละ 37.1 และ 37.9 จะปรึกษาเพื่อน รองลงมาคือ ร้อยละ 29.3 และ 28.9 จะปรึกษามารดา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.8 เคยอ่านหนังสือโป๊หรือหนังสือปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ และเคยดูเทปโทรทัศน์และภาพยนตร์ปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ ร้อยละ 45.5 มีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนด้วยกันถึง ร้อยละ 87.6 ไม่เคยใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 59.3 เคยป่วยเป็นโรคทางเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 6.4 เหตุผลที่ไม่ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 50.8 ตอบว่าไม่สะดวก ไม่

ชอบใช้ ร้อยละ 19.4 ให้เหตุผลว่าจะทำให้ความสุขทางเพศลดลง สำหรับแหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับโรคเอดส์ ส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์ รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ความรู้และวิทยุ

จุฬารัตน์ หัวหาญ (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางเพศและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า วัยรุ่นเคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 25.8 คู่เพศสัมพันธ์ส่วนใหญ่ครั้งแรกคือ เพื่อนหญิงร้อยละ 59.8 และอายุต่ำสุดของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกคืออายุ 8 ปี โดยนักเรียนมีความรู้และทัศนคติเรื่องเพศระดับปานกลาง นักเรียนเคยดูวีดิทัศน์ วีดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือที่ปลุกอารมณ์ทางเพศร้อยละ 92.2 เคยดื่มสุราร้อยละ 73.7 เคยเที่ยวคลับ บาร์ หรือสถานเริงรมย์อื่นๆ ร้อยละ 51.4 และพบว่าระดับชั้นการศึกษา ทัศนคติ การดื่มสุรามีความสัมพันธ์กับการเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชาย

จารุรัตน์ เจียมประชนารากร (2537) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษาชาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1-3 จำนวน 514 คน พบว่า การดื่มสุรา หรือของมีเมาามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อัญชลี คตินุรักษ์ (2535) ศึกษาพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ของนักเรียนชาย วิทยาลัยอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักเรียนร้อยละ 54 เคยมีเพศสัมพันธ์ โดยอายุการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกคือ 12 ปี

อังสนา บุญธรรม (2535) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเขตชนบทกับเขตเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการดื่มสุราเป็นตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ได้โดยเฉพาะนักเรียนชายที่ดื่มสุราบ่อยๆ นอกจากนี้ยังพบว่า การดูหนังสือที่ปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ การดูภาพยนตร์เกี่ยวกับเพศ การฟังคำบอกเล่าเรื่องการร่วมเพศ การติดภาพเปลือยต่างๆ ในห้องนอน ล้วนเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้วัยรุ่นเกิดความต้องการทางเพศได้ง่ายขึ้น

จุฑามาศ นุชนารถ (2531) ศึกษาการที่เพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดของนักเรียนวัยรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 836 คน พบว่าการ

อ่านหนังสือลามกหรือดูภาพการร่วมเพศ การดูภาพยนตร์หรือเทปโทรทัศน์เกี่ยวกับการร่วมเพศ การเที่ยวสถานเริงรมย์ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ชวนชม สกนธวัฒน์และคนอื่น (2529) ได้สำรวจความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเพศ การเจริญพันธุ์ และการคุมกำเนิดในวัยรุ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ร้อยละ 74 ของนักเรียนชายและร้อยละ 31 ของนักเรียนหญิงของนักเรียนอาชีวศึกษามีทัศนคติว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานไม่เป็นเรื่องเสียหาย และมีนักเรียนหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา ร้อยละ 10 หาทางออกโดยการทำแท้ง

สมชาย ลักษณะนารักษ์ (2527) ศึกษาปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาที่มีผลต่อการป้องกันกามโรคที่ถูกต้องในนักเรียน นักศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน นักศึกษาที่อยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคนครปฐม นักศึกษาวิทยาลัยครูนครปฐม จำนวน 300 ราย พบว่า การชอบดูหนังสือ ภาพยนตร์ที่ปลูกเร้าอารมณ์เพศเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิณา แสงจันทร์ (2527) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ในนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนร้อยละ 87.5 เคยเที่ยวในสถานเริงรมย์ต่างๆ ร้อยละ 31.2 เคยมีเพศสัมพันธ์โดยอายุต่ำสุดในการมีเพศสัมพันธ์ คือ 12 ปี ส่วนใหญ่จะมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับโสเภณี

แมคโดนัลด์ ดิชแมนน์ (Macdonald Dichman, 1991) ได้ศึกษาเรื่องกิจกรรมทางเพศของเยาวชนในชนบทของรัฐอัลเบอร์ตา ประเทศแคนาดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 280 คน พบว่า การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการใช้สารเสพติด มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์

ชูรินและฮิงสัน (Strunin and Hingson, 1992) ศึกษาการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาเสพติด และพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น โดยสัมภาษณ์วัยรุ่นอายุ 16-19 ปี จำนวน 1,990 คนทางโทรศัพท์ พบว่า ร้อยละ 64 มีการร่วมเพศภายหลังการดื่มสุรา ร้อยละ 15 ภายหลังการใช้ยาเสพติด ร้อยละ 49 ชอบที่จะมีเพศสัมพันธ์ถ้าตนเองและคู่เพศสัมพันธ์ได้ดื่มสุรา

การสื่อสารภายในกลุ่ม

มนุษย์ทุกคนที่ดำรงชีวิตในสังคม ไม่มีผู้ใดที่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ละคนต้องสร้างและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตั้งแต่ระดับบุคคล จนกระทั่งในระดับกลุ่ม และองค์กร เมื่อพิจารณาจากตัวเราแล้วนั้น จะพบว่าความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มเกิดขึ้นเรตั้งแต่เกิดจนกระทั่ง ตาย เนื่องจากกลุ่มเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่เกิดขึ้นในทุกระดับชั้นและบุคคล สามารถอธิบายลักษณะการสื่อสารกลุ่ม ว่าเป็นการสื่อสารแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรืออาจเป็นการสื่อสารของสมาชิกคนใดคนหนึ่งต่อหน้าสมาชิกอื่นๆในกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. การสื่อสารจะสามารถดำเนินต่อไปได้ถ้าขาดคนใดคนหนึ่ง
2. ความคิดเห็นภายในกลุ่มจะมีลักษณะเป็นเอกฉันท์หรือเสียงข้างมาก
3. การสื่อสารจะต้องขึ้นต่อกันและกัน ความเป็นบุคคลของสมาชิกกลุ่มจะถูกจำกัดลง เนื่องจากต้องถือกฎเกณฑ์ของกลุ่มเป็นหลัก
4. มักมีเป้าหมายอย่างเป็นทางการ
5. การคาดเดาบทบาทของผู้พูดและผู้ฟัง ทิศทางในการสื่อสารยากหรือง่ายขึ้นอยู่กับรูปแบบกลุ่ม เช่น กลุ่มครอบครัวรูปแบบการสื่อสารขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว เป็นต้น

รูปแบบการสื่อสารภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไปในลักษณะใดขึ้นอยู่กับตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ความเป็นกลุ่ม ว่ากลุ่มที่เราเป็นสมาชิกนั้นเป็นกลุ่มประเภทใด มีค่านิยม และกลุ่มมีความคาดหวังเกี่ยวกับเรื่องใด
2. ขนาดของกลุ่ม ว่ากลุ่มมีจำนวนสมาชิกเท่าใด
3. โครงสร้างของกลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางบทบาทและสถานภาพของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มว่ามีลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ และลักษณะความเหนียวแน่นของกลุ่มมีมากน้อยเพียงใด
4. เป้าหมายของกลุ่ม กลุ่มที่ดำรงอยู่นั้นมีจุดมุ่งหมายประการใด

5. กฎเกณฑ์และบรรทัดฐานกลุ่ม คือ มาตรฐานของค่านิยมหรือความเชื่อที่สมาชิกกลุ่มยึดถือและปฏิบัติมา โดยจะส่งผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มด้านต่างๆ เช่น การแต่งกาย การใช้ถ้อยคำ เป็นต้น

6. การจัดที่นั่ง เป็นการจัดวางตำแหน่งที่นั่งของสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนการจัดระยะห่างระหว่างบุคคลของสมาชิกกลุ่ม

7. ผู้นำกลุ่ม คือ ผู้ที่มีบทบาทในการสื่อสารในกลุ่มสูงสุด รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมทิศทางการสื่อสารในกลุ่ม ซึ่งผู้นำกลุ่มมี 2 ประเภทคือ ผู้นำด้านการงาน และผู้นำทางด้านการสร้างและรักษาสัมพันธภาพ

8. ลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม กล่าวคือลักษณะสมาชิกแต่ละบุคคลในกลุ่มจะแตกต่างกันออกไป ทั้งด้าน อายุ เพศ การศึกษา ความต้องการ ทัศนคติ บุคลิกภาพและนิสัย ถึงแม้ว่าอยู่ภายในกลุ่มเดียวกันก็ตาม

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาพิจารณากับตัวเราจะพบว่ากลุ่มที่เรามีความสัมพันธ์ด้วยนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับด้วยกัน

กลุ่มปฐมภูมิ คือกลุ่มที่อยู่ใกล้และสัมพันธ์กับตัวเรามากที่สุด คือ ครอบครัว

กลุ่มทุติยภูมิ คือ กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับเราทางใดทางหนึ่ง เช่น โรงเรียน เพื่อนบ้าน สมาคม ชมรม

กลุ่มตติยภูมิ คือ กลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กับเราโดยตรงแต่เราก็นำมาเกี่ยวข้อง หรือนำมาเป็นกลุ่มอ้างอิง (เมตตา กฤตวิทย์, 2532)

อย่างไรก็ตามการแบ่งประเภทของกลุ่มข้างต้น เป็นเพียงการแบ่งกลุ่มที่ใช้ปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์เป็นพื้นฐาน แต่นักวิชาการแต่ละท่านต่างก็มีบรรทัดฐานที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มแตกต่างกัน

Brooks (อ้างใน ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, 2534) ได้แบ่งกลุ่มออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ได้แก่ กลุ่มครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท
2. กลุ่มลำลอง (Casual Group) ได้แก่ กลุ่มที่มารวมตัวกันอย่างไม่เป็นพิธีรีตอง ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำงานใดๆ เฉพาะเจาะจง เช่น สภากาแฟ กลุ่มพบปะในร้านอาหาร
3. กลุ่มศึกษา (Education Groups) ได้แก่ กลุ่มที่รวมตัวด้วยวัตถุประสงค์เจาะจงเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เช่นกลุ่มศึกษาศิลปวัฒนธรรมไทย

4. กลุ่มบำบัด (Therapeutic Group) ได้แก่ กลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นกระบวนการแนะแนวหรือแก้ไขปัญหาทางจิตใจหรือพฤติกรรมของบุคคล เช่นกลุ่มบำบัดปัญหาทางยาเสพติด กลุ่มจิตบำบัด

5. กลุ่มแก้ปัญหา (Problem Solving Group) ได้แก่กลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเพื่อทำหน้าที่แก้ปัญหา ดำเนินการติดตาม ประเมินผล เช่น คณะกรรมการแก้ไขและปรับปรุงปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานคร

ประเภทของการสื่อสารกลุ่มมีความแตกต่างกันไปดังกล่าวข้างต้นถือได้ว่า การสื่อสารภายในครอบครัวนั้นเป็นการสื่อสารภายในกลุ่มชนิดหนึ่ง และถือว่าการสื่อสารกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญหลักกลุ่มหนึ่งของเราทุกคน เพราะไม่ว่าจะใช้บรรทัดฐานใดจะพบว่า ครอบครัวถือเป็นกลุ่มปฐมภูมิ เป็นการสื่อสารหลักหรือเบื้องต้นของมนุษย์ทุกคน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อเราเกิดมา

แนวคิดเรื่องการสื่อสารภายในครอบครัว

ครอบครัวนับว่าเป็นกลุ่มที่เล็กที่สุดและเป็นกลุ่มพื้นฐานที่ทำหน้าที่ในการวางรากฐานให้กับสังคม ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมพฤติกรรม ตลอดจนอบรมสั่งสอนสมาชิกในกลุ่ม ให้สมาชิกได้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม บรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคม ซึ่งแอนนิต้า เทย์เลอร์และคณะ (Anita Taylor et al : 1992) กล่าวว่า กลุ่มครอบครัวนี้มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากกลุ่มชนิดอื่นดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์โดยรวมร่วมกันมากกว่ากลุ่มชนิดอื่น
2. สมาชิกกลุ่มมีการใช้เวลาอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน และทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่ากลุ่มชนิดอื่น เช่น อยู่บ้านเดียวกัน ทานอาหารเหมือนกันและบ่อยครั้งในเวลาเดียวกัน
3. มีการพบปะกันบ่อยครั้ง หรือตลอดเวลา
4. มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่องและเป็นเวลายาวนาน
5. สมาชิกในกลุ่มมีความความคุ้นเคยและรู้จักกันในรูปแบบที่คนอื่นไม่เคยพบหรือทราบมาก่อน

จากลักษณะดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มครอบครัวเป็นกลุ่มที่มีความพิเศษ เป็นแหล่งที่เราหาประสบการณ์และให้ความรู้เกี่ยวกับสังคม ด้านบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ รูปแบบ

พฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นกลุ่มแรก และเป็นกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มจะคงความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสิ้นสุด ทำให้คนส่วนใหญ่คาดว่า การสื่อสารภายในกลุ่มครอบครัวย่อมเป็นไปโดยง่าย และมีความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือครอบครัว รูปแบบการสื่อสารไม่มีความซับซ้อนเท่ากับสื่อสารกลุ่มในรูปแบบอื่น แต่เราก็จะพบว่าจากคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวของการสื่อสารภายในครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาทางการสื่อสารที่แตกต่างจากกลุ่มชนิดอื่น เช่น ความไม่เข้าใจกันระหว่างวัยรุ่นกับผู้ปกครอง ทำให้วัยรุ่น เกิดการต่อต้าน หรือแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว การโกหกปิดบัง การบิดเบือนความจริง ความไม่ไว้วางใจ ความกลัวว่าจะถูกทำโทษ ความห่างเหินระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุของปัญหาดังนี้

1. บทบาทและบรรทัดฐานที่แตกต่างกันของสมาชิกในครอบครัว พบว่าความคาดหวังในบทบาทของสมาชิกมักจะไม่มี การระบุอย่างชัดเจน (Unstated Expectation) หรือไม่มี การพูดคุยกันอย่างชัดเจน มักเป็นความคาดหวังของสมาชิกแต่ละคนที่มีต่อกัน ขึ้นอยู่กับสภาพการเลี้ยงดู บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งการคาดหวังดังกล่าวนี้ย่อมแตกต่างกันไป ตามการตีความหรือประสบการณ์ที่ได้รับของสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของความ เป็นพ่อแม่ เป็นแม่ กับบทบาทของลูก ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัยของลูก และสภาพทางสังคมขณะนั้น เป็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เมื่อความคาดหวังของบทบาทของพ่อแม่และของลูกไม่ตรงกัน หรือสอดคล้องกัน นำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของกัน ย่อมเกิดปัญหาทางการสื่อสารขึ้น

2. มาตรฐานเชิงซ้อน (Double Standard) กล่าวคือ จากความแตกต่างกันของสมาชิกในครอบครัวทั้งเพศ อายุ ระดับการศึกษา ทำให้เกิดภาวะมาตรฐานเชิงซ้อนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมาชิกที่มีใช้ผู้นำของครอบครัว เช่น การห้ามปรามลูกไม่ให้โกหกไม่ว่ากรณีใดก็ตาม แต่พ่อแม่กลับโกหกเสียเอง เช่นเพื่อเลี้ยงงาน เป็นต้น จากสภาวะดังกล่าวนี้ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกันในครอบครัว ก็อาจทำให้เกิดการต่อต้านขึ้นได้

3. ความกดดันเคຍอาจก่อให้เกิดความตึงเครียดภายในครอบครัวได้ (The Pressure of Intimacy) เพราะความคุ้นเคยนี้อาจก่อให้เกิดผลหลายประการ

3.1 ทั้งด้านเสรีภาพของสมาชิกที่ถูกจำกัดลง ทำให้สมาชิกขาดความเป็นส่วนตัวในบางครั้ง เช่น การรับประทานอาหารร่วมกันลูกอาจถูกสั่งให้รับประทานผัก หรือสิ่งที่ไม่ชอบถูกบังคับให้ไปอาบน้ำ เป็นต้น

3.2 การมีประสบการณ์ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่จะทำให้สมาชิกเหมารวมว่า สมาชิกคนอื่นมักจะเข้าใจอะไรเหมือนที่ตนเข้าใจ (Assuming Shared Experiences Equal Understanding) จึงมักเกิดคำพูดที่ว่า “ลูกคงเข้าใจนะในสิ่งที่พ่อหรือแม่ทำไป” และหากลูกยังคงไม่เข้าใจหรือปฏิบัติตามก็จะก่อให้เกิดความรู้สึกโกรธ หรือเสียใจขึ้น

3.3 มักใช้อารมณ์ในการสื่อสาร (Emotional Loads Grow) เนื่องจากความคุ้นเคยทำให้การสื่อสารค่อยๆ ใส่อารมณ์เข้าไปในเนื้อหาของสารที่ละน้อยทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งทำให้การตีความสารและการส่งสารนั้นเกิดช่องว่างหรือบิดเบือนไปได้ เช่น การใช้คำพูดว่า “ลูกแน่ใจนะว่าชอบแบบนี้” จากประสบการณ์เก่าที่ได้พ่อเคยห้ามการแต่งกายด้วยคำพูดนี้ ซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อประชดประชันการแต่งกายของลูก ครั้งนี้อาจจะเป็นการซื้อเสื้อผ้ายัดยัดกันซึ่งพ่อถามธรรมดาเพื่อขำความแน่ลูกก็อาจตีความได้ว่าพ่อห้ามหรือไม่พอใจในตนเอง ซึ่งหากการตีความสารบิดเบือนในลักษณะนี้บ่อยเข้าก็อาจทำให้ลูกเริ่มไม่พอใจพ่อได้

4. ความรู้สึกเป็นเจ้าของและการต่อต้าน (Possessiveness and Defensiveness) มักเกิดขึ้นในทุกรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เช่น ระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่กับลูก เมื่อเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของขึ้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีทัศนคติว่าสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่นได้ ได้พยายามที่จะทำให้สมาชิกคนอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ตนคิดว่าไม่ดี ไปสู่พฤติกรรมที่ตนคิดว่าดี เราจึงมักได้ยินพ่อแม่สั่งห้ามลูกไม่ให้ปฏิบัติตนในด้านต่างๆ เช่น ลูกของฉันต้องไม่แต่งกายแบบนี้ สามีของฉันจะต้องกลับบ้านตรงเวลา หรือ ถ้าลูกรักแม่ลูกต้องไม่ทำให้แม่เสียใจนะอย่างทำอย่างนั้นเลยลูก เป็นต้น ซึ่งการพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสมาชิกคนอื่นดังกล่าว เมื่อสะสมมากเข้าก็จะทำให้เกิดการต่อต้าน ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นระหว่างบุตรวัยรุ่นกับพ่อแม่ เนื่องจากความต้องการอิสระที่มากขึ้นของวัยรุ่น ในขณะที่วัยนี้พ่อแม่จะมีความรู้สึกที่ลูกเปลี่ยนไปอันเป็นไปตามพัฒนาการทางธรรมชาติของวัยรุ่น ทำให้พยายามที่จะควบคุมลูกในรูปแบบดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันมากขึ้น นอกจากนี้ความรู้สึกครอบครองนี้หากพ่อแม่มีมากเท่าไร การปล่อยให้ลูกของตนมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเองก็จะยิ่งลดลง ทำให้การก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่และคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลของลูกช้าลงด้วย

ซึ่งปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัวข้างต้น จะมีมากน้อยและแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัวหรือไม่ขึ้นอยู่กับริยาภาสการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

มธุรดา เจริญทวีทรัพย์ (2546) รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูกนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แบบด้วยกัน ดังนี้

1. พ่อแม่แบบแสดงอำนาจ (Authoritative) จะให้สิทธิความรับผิดชอบแก่ลูกอย่างเหมาะสม ให้อิสระ และส่งเสริมให้ลูกได้แสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง มีความอบอุ่นมากกว่าแบบเผด็จการ แต่ก็มีความเข้มงวดโดยคาดหวังที่จะให้ลูกได้พัฒนาพฤติกรรมตามวัยภายใต้กฎเกณฑ์ของครอบครัว

2. พ่อแม่แบบเผด็จการ (Authoritarian) มักจะควบคุมลูกในทุกเรื่อง ต้องการให้ลูกอยู่ในโอวาท และไม่ยอมให้ลูกได้รับปัจจัยใดๆจากภายนอกที่จะมีอิทธิพลต่อเด็ก

3. พ่อแม่แบบตามใจ (Indulgent) พ่อแม่จะพยายามไม่ขัดใจลูกเพราะไม่ต้องการทำร้ายจิตใจลูก และเชื่อว่าเด็กมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ใหญ่ เพียงแต่มีความรับผิดชอบน้อยกว่า

4. พ่อแม่แบบละเลย (Neglecting) มักไม่ค่อยสนใจหรือควบคุมดูแลลูกและไม่ค่อยทำอะไรที่เป็นการส่งเสริมความสามารถของเด็ก

นอกจากนี้ โอลสันและคณะ (Olson et. at., 1979) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความผูกพันทางอารมณ์ (Family Cohesion) ของสมาชิกในครอบครัวที่มีให้กับอีกคนหนึ่งและระดับประสบการณ์ปกครองตนเองของแต่ละคนในครอบครัว หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ ความผูกพันใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันทั้งในทางกายภาพ ทางจิตใจในสถานะที่มีกำลังใจและทอดอวย

ครอบครัวที่ระดับความสัมพันธ์สูงมาก (High Cohesion) มักจะอ้างถึงเรื่องความพัวพันเกี่ยวข้องกัน (Enmesh) อย่างมากในเรื่องประสบการณ์ของแต่ละคน ทั้งในเรื่องการปกครองตนเอง การทำให้สมความปรารถนาหรือเป้าหมายความต้องการ

ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์น้อย (Low Cohesion) มีประสบการณ์ร่วมกันน้อย ไม่ค่อยใกล้ชิดติดกัน เป็นครอบครัวที่โดดเดี่ยว มีการหย่าร้าง ถึงแม้ว่าสมาชิกมีการปกครองตนเองสูง มีอิสระภาพและความเป็นตัวของตัวเองสูง แต่ก็มักจะมีอารมณ์อ่อนไหวรุนแรง รวมถึง การไม่มีความรู้สึกที่อยากจะติดต่อกับคนอื่นๆในครอบครัว

ในการตรวจสอบระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวได้จากตัวชี้วัดทั้ง 9 ตัวดังนี้

1. ความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional bonding) สมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ พ่อแม่ และลูกควรที่จะมีความรัก ความเอาใจใส่ดูแล คามห่วงใยกันเอื้ออาทรกัน ชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว เป็นต้นว่าพ่อแม่ควรจะให้กำลังใจและชื่นชมยินดีเมื่อลูกประสบความสำเร็จ ซึ่งคุณสมบัติประการนี้เปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงในครอบครัว

2. ความมีอิสระภาพ (Independence) การที่สมาชิกในครอบครัวมีอำนาจในการปกครองตนเอง ซึ่งพ่อแม่ควรจะให้อิสระแก่เด็กและเยาวชนในการตัดสินใจหรือการทำกิจกรรมใดๆ ด้วยตนเอง และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งการไม่บังคับให้สมาชิกในครอบครัว ทำตามตนเองควรเคารพในสิทธิส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว

3. ขอบเขตความสัมพันธ์ (Boundaries) พ่อแม่ควรมีความยืดหยุ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในหลายๆ เรื่องที่เห็นว่าสมควร เช่น การอนุญาตในการเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคบเพื่อนที่หลากหลายประเภท หรือเปิดรับค่านิยม ความคิดใหม่ ผ่านสื่อหรือบุคคลอื่นๆ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว ควรที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของกันและกัน

4. การใช้เวลาอยู่ร่วมกัน (Time) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรที่จะมีเวลาอยู่ร่วมกันหรือ การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกันในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งรวมทั้งมีโอกาสพูดคุยกัน หรือไปจับจ่ายซื้อของร่วมกัน

5. พื้นที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (Space) สามารถให้ความหมายได้ 2 กรณี คือ พื้นที่ทั้งทางกายภาพและจิตวิทยา พื้นที่ทางกายภาพ หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรที่จะเคารพในสิทธิของกันและกัน ในการมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัวของตนเอง ส่วนพื้นที่ทางจิตวิทยา หมายถึง พ่อแม่และลูกควรมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการสัมผัสสอกระดัด เช่น การโอบรัด เกี้ยวแขน หรือหอมแก้มกันในครอบครัว เพื่อเป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติ

6. ความเป็นเพื่อน (Friends) หมายถึง สมาชิกในครอบครัว อันได้แก่ พ่อแม่และลูก ควรที่จะมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความเชื่อใจกัน พุดจาให้ความเป็นกันเองเปิดเผย ให้ความสนิทสนมคุ้นเคย และการให้คำแนะนำ

7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การร่วมพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ในครอบครัว

8. ความสนใจ (Interests) ได้แก่ ความสนใจในการทำกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน หรือมีความสนใจในเรื่องต่างๆ ร่วมกันตลอดจน ให้ความสนใจในกิจกรรม หรือความชอบของอีกฝ่ายหนึ่ง

9. การพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) หมายถึง การที่พ่อแม่ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมีเวลาว่าง เช่น การท่องเที่ยวต่างจังหวัด การเล่นกีฬา การออกไปบันเทิงนอกบ้าน การชมวีดิทัศน์หรือภาพยนตร์ และการทำงานอดิเรกด้วยกัน ทั้งนี้ เพื่อความสดชื่นแข็งแรงและมีสุขภาพจิตที่ดี

ซึ่งจากลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของสมาชิกในแต่ละครอบครัว บ่อส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่แตกต่างกัน ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว

ซึ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวพบว่านักวิจัยทางการสื่อสารได้แบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวเป็น 2 ลักษณะ

1. แบบที่เน้นการดำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามลำดับชั้น (Socio - Oriented Communication) เป็นแบบของความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่าง พ่อแม่ – ลูก ที่ยึดถือสังคมแบบแผน หรือประเพณีเป็นแนวทาง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัวที่พยายามคงไว้ซึ่งความสามัคคีกลมเกลียว ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีความสอดคล้อง ไม่ขัดแย้ง ได้เถียง คัดค้านตามกันระหว่างพ่อแม่กับลูก การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่จะเน้นให้ลูกไม่ต่อล้อต่อเถียง หลีกเลียงความขัดแย้งทั้งหลายที่จะเกิดขึ้น สะกดกลิ่นระงับอารมณ์โกรธ และพยายามให้หลีกเลียงความยุ่งยาก ปัญหาทั้งหลาย

2. แบบที่เน้นการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยอิสระเสรี (Concept – Oriented) เป็นแบบของความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างพ่อแม่ลูก ที่ยึดถือเรื่องของแนวคิด ความเป็นไปได้ ข้อเท็จจริง หรือความถูกต้องในเนื้อหาที่สื่อสารกันเป็นหลัก ซึ่งในสภาพของการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีแนวทางเช่นนี้ ลูกจะได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจ หรือการอบรมจากพ่อแม่ให้รู้จักแสดงความคิดเห็นของตนออกมาอย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันก็ให้ยอมรับฟังความคิดเห็นและความเชื่อของผู้อื่นด้วย ให้รู้จักมองทุกสิ่งอย่างรอบคอบ รู้จักใช้วิจารณญาณทั้งสองด้าน และให้รู้จักมีส่วนร่วมหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น ๆ แม้ว่าจะมีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน หรือมีความเห็นไม่ตรงกันก็ตาม

รูปแบบการสื่อสารทั้งสองแบบนี้ไม่ได้หมายความว่าครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีรูปแบบการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งหมายหากแต่เป็นไปในลักษณะที่ว่าแต่ละครอบครัวนั้นมีแนวโน้มไปในทิศทางใดมากกว่าระหว่างรูปแบบทั้งสองลักษณะนี้ นอกจากนี้ยังพบว่าบางครอบครัวอาจจะมีลักษณะของทั้งสองลักษณะด้วยเช่นกัน

ซึ่งในการพิจารณาแนวโน้มดังกล่าวนี้ กระทำได้ยากทำให้มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้แบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ในการพิจารณารูปแบบการสื่อสารที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังแนวคิดของ Eswara (1974) ที่ได้แบ่งลักษณะการสื่อสารภายในครอบครัว เป็น 4 แบบดังนี้

1. แบบปล่อยปละ (Laissez – Faire) มีลักษณะ Socio – Orientation ต่ำ และ Concept – Orientation ต่ำ ลักษณะพฤติกรรมการสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูกจะเป็นไปอิสระเสรี ไม่มีกรอบหรือแนวทางที่เป็นแบบอย่างว่าลูกจะต้องเชื่อฟัง คล้อยตามความคิดเห็นทัศนคติของพ่อแม่ หรือห้ามไม่ให้โต้เถียงขัดแย้ง ในขณะที่เด็กก็จะไม่ได้รับการแนะนำ หรือสนับสนุนจากพ่อแม่ให้กล้าเปิดเผยตนเองหรือกล้าแสดงความคิดเห็นต่างๆด้วย

2. แบบปกป้อง (Protective) มีลักษณะ Socio – Orientation สูง และ Concept – Orientation ต่ำ มีลักษณะพฤติกรรมการสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับสังคม ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ ปลูกฝังกันมาเป็นอย่างมาก และเป็นลำดับแรกในขณะที่ยึดถือหรือให้ความสำคัญต่อเรื่องความคิด ความถูกต้องของเนื้อหาข้อเท็จจริง ที่สื่อความนั้นเป็นอันดับรองไป การสื่อสารในลักษณะนี้จะแสดงให้เห็นจากการที่เด็กจะถูกสั่งสอนให้เชื่อฟังคล้อยตามผู้ใหญ่ เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และราบรื่น เด็กจะถูกสั่งสอนไม่ให้แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง โต้เถียง แม้ในความคิดของตนเองจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ถูกต้องก็ตาม

3. แบบเปิดเสรี (Pluralistic) มีลักษณะ Socio – Orientation ต่ำ และ Concept – Orientation สูง มีลักษณะการสื่อสารที่ให้ความสำคัญในการให้เด็กรู้จักพัฒนาความคิดเห็นที่เป็นของตนเอง และการแสดงออกแม้ความคิดเห็นเหล่านั้นจะแตกต่างกัน ลักษณะที่สังเกตได้ก็คือ เด็กจะถูกอบรมสั่งสอนให้รู้จักมีความคิดใหม่ๆ และกล้าที่จะแสดงออกโดยการอภิปราย ถกเถียงในประเด็นเรื่องราวต่างๆ ในสถานการณ์รอบตัวกับบุคคลอื่นๆ รู้จักกล้าตัดสินใจด้วยตนเองโดยไม่ต้องกลัวว่าความคิดเห็นที่ขัดแย้งไม่ตรงกับพ่อแม่จะทำให้พ่อแม่ไม่พอใจ เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ และไม่ต้องยึดติดกับสังคม ความเชื่อ ค่านิยมและประเพณีมากนัก ให้ความสำคัญกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่ คล้อยตาม และความสามัคคีกลมเกลียว เป็นเรื่องรองลงไป

4. แบบประนีประนอม (Consensual) มีลักษณะ Socio – Orientation สูง และ Concept – Orientation สูง มีลักษณะพฤติกรรมการสื่อสารที่เน้นย้ำทั้งเรื่องของสังคมประเพณี และแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติปลูกฝังกันมา ในขณะที่เด็ก ก็ไม่ละเลยที่จะให้ความสำคัญกับการสอนให้เด็กรู้จักพัฒนาความคิดเห็นที่เป็นของตนเองและการแสดงออก แม้ความคิดเห็นเหล่านั้นจะแตกต่างกันก็ตาม

รูปแบบการสื่อสารเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศภายในครอบครัว

ในส่วนของการสื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศระหว่างพ่อแม่และลูกมีลักษณะการสื่อสารที่ถูกจำกัดโดยความเชื่อค่านิยม และทัศนคติของสังคมไทยที่มองว่า การพูดเรื่องเพศเป็นสิ่งสกปรก

ขยายโลน ทำให้ การสื่อสารในเรื่องดังกล่าวเป็นไปอย่างปกปิด บิดเบือนหรือสั่งห้ามไม่ให้มีการพูดถึง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการสื่อสารในประเด็นนี้มีความสำคัญและเชื่อมโยงถึงปัญหาทางด้านต่างๆของสังคม ดังการศึกษาของ สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร, 2531 ได้แบ่งการสอนเพศศึกษาของพ่อแม่ เป็น 2 ประเภท คือ

1. ไม่ยอมสอนเรื่องเพศศึกษาให้แก่ลูก เพราะ พ่อแม่มีความเชื่อ และความเข้าใจผิด คิดว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องน่ารังเกียจ น่าละอาย ลามก หรือสัปดน ลูกควรรู้ได้เองเมื่อโตขึ้น บอกลูกว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้าม ไม่ควรพูดถึง ต้องเก็บเป็นความลับ หรืออาจมีบางกลุ่มที่อยากจะสอนแต่ไม่มีโอกาสหาความรู้เรื่องเพศ และไม่รู้อาจจะพูดกับลูกอย่างไร

2. ยินดีสอนเพศศึกษาให้แก่ลูก แต่เป็นความรู้ ความเชื่อที่เคยได้ยิน ได้ฟังมาอย่างผิดๆ และอีกกลุ่มคือ พ่อแม่ที่ทันสมัย สามารถให้ความรู้แก่ลูกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะมีความรู้เรื่องเพศดี และมีทัศนคติที่ดีต่อการสอนเพศศึกษาแก่ลูก

ซึ่งโดยส่วนใหญ่รูปแบบการสื่อสารในประเด็นดังกล่าวในสังคมไทย มักที่จะไม่มีการสอนเรื่องนี้แก่บุตรตน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ ดูเร็กซ์ โกบัล เซกส์ เซอร์เวย์ (1999) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและเจตคติด้านเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น 14 ประเทศทั่วโลก พบว่าวัยรุ่นได้รับความรู้เรื่องเพศจากบิดามารดา ร้อยละ 12 สำหรับวัยรุ่นไทย พบว่าพ่อแม่มีบทบาทในการสอนเพศศึกษา น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 1 ซึ่งถึงแม้ว่าลูกจะไม่ได้รับความรู้ดังกล่าวจากพ่อแม่เด็กย่อมต้องหาความรู้ดังกล่าวจากแหล่งอื่นเช่นจากเพื่อน ซึ่งอาจจะเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นพ่อแม่ควรมีบทบาทในการให้ความรู้ และคำแนะนำแก่ลูก เพราะเรื่องเพศเป็นเรื่องของค่านิยม และความรู้สึกที่ถ่ายทอด สื่อผ่านทางครอบครัว ไม่มีผู้ใดที่คิดว่าพ่อแม่ในการช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมให้แก่ลูก (ประทีน ชงัดเวช, 2535)

หลักในการสื่อสารเรื่องเพศแก่เด็ก นั้น ธีววรรณ แสงฉายได้ให้แนวทางไว้ดังนี้

1. ควรตอบตามความจริงทุกครั้งเมื่อเด็กถาม (Always tell the truth) ถ้าผู้ใหญ่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ตอบจริงบ้าง เท็จบ้าง เด็กจะไม่เชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลต่อการเชื่อฟังผู้ใหญ่ของเด็ก

2. ไม่ผัดวันประกันพรุ่งที่จะตอบคำถามเด็ก (Never put off answering) เพราะจะทำให้ขัดขวางความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก เช่น ไม่ตอบว่า ไว้หนูโตขึ้นแล้วจะบอกเป็นต้น ให้ตอบเด็กทันทีและยึดหลักข้ออื่นๆ ประกอบการตอบด้วย

3. ใช้คำศัพท์ที่ถูกต้อง เพื่อเด็กจะได้ไม่สับสนภายหลัง (Use correct term)

4. ตอบคำถามเท่าที่เด็กพอใจต่อคำตอบนั้น (Answer as much as the child desire and no more) โดยสังเกตว่าเด็กไม่ตั้งใจที่จะถามต่อ ผู้ใหญ่ก็ตอบเท่านั้น ข้อสำคัญที่เราจะให้เด็กก็คือ ให้เด็กรู้สึกว่ามีปัญหาแล้วมาถามผู้ใหญ่ ก็จะได้คำตอบเสมอจนเขาพอใจ

เหล่านี้เป็นการปลูกฝังความเข้าใจ และแนวทางในการสื่อสารเรื่องเพศที่ถูกต้องระหว่างพ่อแม่และลูกเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาในด้านเพศศึกษาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในการสอนเพศศึกษาสำหรับวัยรุ่นของ นางลักษณีย์ เอมประดิษฐ์และคณะ (2540) กล่าวถึงวิธีการสอนเพศศึกษาสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ว่าควรสอนอย่างตรงไปตรงมาและเพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น บิดามารดาควรแสดงความจริงใจกับบุตรให้บุตรเห็นว่าบิดามารดาเป็นที่ปรึกษาที่เปิดโอกาสให้บุตรรับคำปรึกษา ชักชวนให้บุตรได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างถูกต้อง พยายามสนใจและให้ความอบอุ่น พูดคุยเรื่องเพศกับบุตรให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านการสื่อสารภายในครอบครัว

จุฑานานฎ ผดุงเจริญ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่องอิทธิพลของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีต่อทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรส : ศึกษาเฉพาะนักศึกษาปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าบิดาเป็นผู้นำครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ต่อการกำหนดรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว อันเป็นตัวแปรสำคัญต่อทัศนคติในการเลือกคู่ครอง และการสมรสของบุตรในอนาคต

จงกลณี ต้อยเจริญ (2540) ศึกษาสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดากับการเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้นพบว่า วัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับบิดามารดาสูงจะปรับตัวได้ดีกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับบิดามารดาในระดับต่ำ และปานกลาง และวัยรุ่นที่มีการเห็นคุณค่าของตนเองสูงจะสามารถปรับตัวได้ดีกว่ากลุ่มที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำหรือปานกลาง บิดามารดามีบทบาทสำคัญในการปรับตัวของวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรักอบอุ่นแก่บุตร มีเวลาให้กับบุตร มีความหวังโยกกัน อีกทั้งบิดามารดาควรส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น การดูแลเอาใจใส่ การให้กำลังใจ การยอมรับบุตร การให้อิสระในขอบเขตที่เหมาะสม การให้ความเชื่อมั่น ซึ่งแรงสนับสนุนทางด้านจิตใจนี้ผู้ปกครองควร จะมีการส่งเสริมตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อช่วยให้วัยรุ่นตอนต้น จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมได้

พรณิธา เนื่องทวี (2539) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดา ในกรุงเทพมหานคร โดยได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับบิดาออกเป็น 6 ด้าน คือความใกล้ชิดสนิทสนม การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความคล้ายคลึงกันในด้านความคิดเห็น การทำให้บิดาพึงพอใจ ความไม่เข้าใจกันและการทำกิจกรรมร่วมกันในช่วงวันศุกร์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ พบว่า ความใกล้ชิดสนิทสนม พบว่าจำนวนพี่น้องและอายุของบิดามีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างวัยรุ่นเพศหญิงกับบิดา สถานภาพการอยู่อาศัยร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างวัยรุ่นชายกับบิดา ส่วนจำนวนพี่น้อง การศึกษาของบิดา อาชีพของบิดาและรายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างวัยรุ่นหญิงและชายกับบิดา สถานภาพการสมรสของบิดามีความสัมพันธ์กับความคล้ายคลึงกันทางด้านความคิดเห็นและค่านิยมของวัยรุ่นชายกับบิดา และการศึกษาของบิดา สถานภาพการอยู่อาศัยร่วมกัน และอาชีพของบิดากับรายได้ครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความคล้ายคลึงกันในด้านความคิดเห็นและค่านิยมของวัยรุ่นหญิงและบิดา ด้านความพึงพอใจของบิดา พบว่า การศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของบิดาของวัยรุ่นหญิง ส่วนสถานภาพการสมรสของบิดาและสถานภาพการอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของบิดาของวัยรุ่นชายและหญิง ด้านความไม่เข้าใจกันพบว่า อายุของบิดาและจำนวนพี่น้องมีความสัมพันธ์กับความไม่เข้าใจกันระหว่างวัยรุ่นชายและบิดา ส่วนสถานภาพการอยู่อาศัยร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความไม่เข้าใจกันระหว่างบิดาและวัยรุ่นชายและหญิง การทำกิจกรรมร่วมกันในวันธรรมดาระหว่างวัยรุ่นหญิงและบิดาพบว่า จำนวนพี่น้อง การศึกษา อายุ อาชีพของบิดา และรายได้ของครอบครัว สถานภาพการสมรส และสภาพการอยู่อาศัยร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมร่วมกันของบิดาและวัยรุ่นหญิง ในขณะที่ อายุของบิดามีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมร่วมกันในวันหยุดระหว่างวัยรุ่นหญิงกับบิดา ส่วนสถานภาพการสมรสของบิดา สภาพการอยู่ร่วมกัน และอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมร่วมกันในวันธรรมดาระหว่างวัยรุ่นชายและบิดา

จรรยา เศรษฐบุตร (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลภายในครอบครัวและอิทธิพลภายนอกครอบครัว ต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นหญิงในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องเพศศึกษาจากพ่อแม่บ่อยมากทั้งที่การสอนเพศศึกษาในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญ พ่อแม่ควรให้คำปรึกษาแนะนำและตอบคำถาม เกี่ยวกับเรื่องเพศให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยของลูก สามารถพูดคุยในเรื่องความรู้เรื่องเพศเหมือนกับเรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องผิด

ปกติไม่ว่าหญิงหรือชาย สามารถพูดคุยได้ ให้คำปรึกษาด้วยความรัก และบรรยากาศที่อบอุ่นภายในครอบครัว

วอลเบิร์ก (Welberg อ้างใน อรทัย ชื่นมณุษย์, 2518) ศึกษาความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างพ่อแม่ลูก พบว่า เด็กที่ถูกพ่อแม่ปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับความรัก ไม่เป็นที่ต้องการ ไม่เป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ มักกลายเป็นเด็กขลาดกลัว ลังเล ไม่มีความรู้สึกมั่นคง อยากได้รับความสนใจจากคนอื่นตลอดเวลา มักอิจฉา ก้าวร้าว เพราะเห็นทุกสิ่งรอบตัวเป็นอันตรายต่อตนและยังมีความรู้สึกเหงา หงอยโดดเดี่ยว เวลาเติบโตเป็นผู้ใหญ่มักมีปัญหา ในการที่จะรักคนอื่น หรือมีปัญหาในการรับความรักจากคนอื่น และไม่เคยเรียนรู้ที่จะไว้ใจใคร ไม่ได้เรียนรู้ที่จะรับความรักจากคนใกล้ชิด และยังถ้าพ่อแม่หรือคนเลี้ยงละเลยทอดทิ้ง ไม่ให้ความรักไม่ให้ความสนใจ เด็กจะสร้างลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ต่อต้านกับคนอื่น ไม่ต้องการทำอะไรตามกฎหมาย ตามขอบเขตและข้อจำกัดที่วางไว้ มีความวุ่นวายทางอารมณ์อย่างสูง และแสดงออกในลักษณะแสดงอาการตอบโต้ความกดดัน หรือต่อต้านการบีบบังคับรอบตัวที่ตนกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนี้อาจมีลักษณะที่แปลกๆ ปนอยู่ เช่น โกหก ลักขโมย สำส่อนหรือการกระทำผิดต่างๆ

เฟสเทนเบิร์ก (Festenberg, 1989) ทำการวิจัยพบว่า วัยรุ่นอายุ 15-16 ปี ที่มีการสนทนากับบิดามารดาในเรื่องเพศจะมีการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสในระดับต่ำ ขณะที่วัยรุ่น ที่ไม่ค่อยพูดคุยกับบิดามารดาในเรื่องเพศจะมีเพศสัมพันธ์ในวัยระดับสูง นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่ามารดาที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส บุตรส่วนใหญ่จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสเช่นกัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากทัศนคติของมารดาที่ถ่ายทอดต่อบุตร

แนวความคิดเรื่องการเปิดรับสื่อและอิทธิพลของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนหมายถึง สื่อที่สามารถจะเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารที่มีจำนวนมากและอยู่กันอย่างกระจัดกระจายได้อย่างรวดเร็ว เป็นการแพร่กระจายข่าวสาร ซึ่งสื่อมวลชนของการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่โทรทัศน์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดจากการวิจัยที่กล่าวมา (ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ : 2546) ในการเผยแพร่ข่าวสารทางด้านพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศดังกล่าว

อิทธิพลของสื่อมวลชน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper อ้างใน ประมะ สตะเวทิน, 2533) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านต่างๆของประชาชน ไว้ดังนี้

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่างๆ ที่กั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยดังกล่าวได้แก่

1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predisposition) กล่าวคือประชาชนมีความคิดเห็น ค่านิยมและมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบค้าสมาคมกับบุคคลอื่น และสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชนก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมเหล่านั้นติดตัวมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Processes) ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้อง หรือขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความหมายจากความเชื่อของตน

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) ข่าวสารจากสื่อมวลชน อาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดก่อนจะไปถึงประชาชน ผู้นำความคิดเห็นมักสอดแทรกความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วยผู้นำความคิดมักจะเป็นคนที่ได้รับความเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธาและไว้วางใจจากประชาชนทั่วไป จึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของประชาชน

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชนในสังคมเสรีนิยมซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น สื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อถือสื่อมวลชนไหนดี

2. อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อประชาชน เป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือ สื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ ค่านิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชน ให้มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจที่พอเพียงหรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

3. สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงประชาชนได้เช่นกันจะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว หากสื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเท่านั้น

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ในกรณีที่บุคคลนั้นๆ ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติและค่านิยมใหม่นี้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อยๆ เป็นอิทธิพลในลักษณะสะสมมิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น

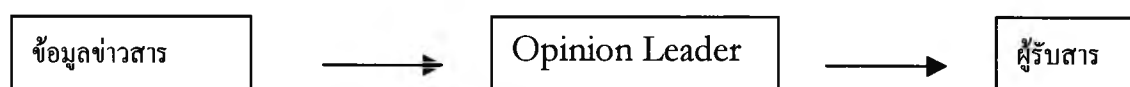
การรับอิทธิพลของสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้รับสารด้วยกล่าวคือ ความสามารถในการรับรู้และแยกแยะสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ อัลเฟรด ชูทซ์ (อ้างใน จริวรา อุษยากุล, 2536) กล่าวว่าชีวิตประจำวันของเราไม่ได้เป็นโลกส่วนตัวของเรา แต่เป็นอัตตวิสัยร่วม (Intersubjective) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกและเราก็สามารถร่วมรับรู้กับบุคคลอื่นได้ โดยแต่ละคนมีประสบการณ์และการตีความหมายที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ความหมายและความเข้าใจของเราต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดจากการสื่อสารของเรากับบุคคลอื่น ซึ่งการต่อยอดความรู้เดิมๆ ด้วยวิธีการนำเสนอในรูปแบบความเป็นเช่น ข่าวสาร จะส่งผลกระทบต่อผู้รับสารซึมซับเข้าไปเป็นประสบการณ์ความจริงของตนเองในที่สุด

การส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร

แนวคิดด้านอิทธิพลของข่าวสารที่มีต่อผู้รับสารนั้น Elihu Katz และ Paul Lazarsfeld (อ้างใน Infante et al., 2003) ได้พัฒนาแนวคิด Two Step Flow Theory ซึ่งกล่าวถึงอิทธิพลของข่าวสารที่ส่งผลต่อผู้รับสาร ไม่ได้เกิดจากการรับสารโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นไปในสองระดับคือ ผู้รับสารได้รับข่าวสารโดยจะเชื่อถือหรือสนับสนุนแนวคิดนั้นหรือไม่ จะมีผู้นำทางด้านความคิดหรืออีกนัยหนึ่งก็คือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ (Opinion Leader) ตามความรู้สึกรับสาร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาแนวคิดของอิทธิพลของสื่อในยุคต้น ที่เน้นว่าผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนโดยตรง เป็นผู้รับสารและพิจารณาเชื่อถือคัดลอกตามสารนั้นโดยตรง ไม่มีผู้ใดชี้แนะ (One step Flow of Information) รูปของการเสนอข่าวสารตามแนวคิดยุคต้นนั้น จึงมักเป็นการเสนอในรูปแบบซ้ำๆ เพื่อเป็นการตอกย้ำก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือคัดลอกตามของผู้รับสาร

Two Step Flow Theory เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า ข่าวสารข้อมูลจากสื่อจะส่งผ่านมายังผู้รับสารใน 2 ขั้นตอน ดังนี้คือจากแหล่งข้อมูลมายังผู้นำทางด้านความคิด(Opinion Leader) และผู้รับสารโดยตรง แต่ผู้นำทางด้านความคิดนี้จะเป็นที่อิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะคัดลอกตาม ชัดแจ้งหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อข่าวสารดังกล่าว โดยถือได้ว่าผู้นำด้านความคิดจะเป็นผู้ส่งผ่านข้อมูลข่าวสารต่อ

ไปยังผู้อื่น โดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่นการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวสาร การส่งผ่านสารในลักษณะนี้ มักที่จะมีการสอดแทรกทัศนคติ และความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวของผู้นำด้านความคิดเข้าไป ด้วยกับเนื้อหาสาระจริง ดังจะแสดงให้เห็นได้จากแบบจำลองดังกล่าว

Two Step Flow of Information (Infante et al., 2003)

ในการสื่อสารภายในครอบครัวนั้นบทบาทหนึ่งของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นคือ ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ต่างๆ แก่ลูก ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า พ่อแม่นับได้ว่าเป็น Opinion Leader ของลูก มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมต่างๆ ของลูก ดังจะเห็นได้จากการชมภาพยนตร์ด้วยกัน มักพบว่าในภาพยนตร์ หรือโฆษณาที่ขึ้นใจที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมตามความคิดเห็นของพ่อแม่ พ่อแม่ก็มักที่จะบอกกล่าวแก่บุตรตนและมักใส่ความคิดเห็นและทัศนคติของตนเกี่ยวกับเรื่องนั้นลงไปด้วย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นที่พ่อแม่ได้ทำการสื่อสารกับลูกนั้น เมื่อผู้พ่อหรือแม่เป็นบุคลากรที่มีสายอาชีพที่ทำงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารโดยตรง จึงถือได้ว่าเป็นสถานะที่มีความพิเศษ คือในฐานะที่เป็นผู้คัดเลือกข่าวสารผู้รับสารคนอื่นหรือประชาชนทั่วไป ย่อมเป็นบุคคลที่ได้รับและทราบข่าวสารมากกว่าบุคคลอื่น น่าที่จะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวมากกว่าบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ก็มีบทบาทพ่อหรือแม่ที่ต้องให้ข้อมูลข่าวสารพร้อมทั้งตั้งเตือนสั่งสอน ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้กับลูกตน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำทางความคิดของลูกตนเช่นกัน จึงทำให้มีความน่าสนใจในการศึกษา ว่าจากความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารในเรื่องดังกล่าวที่มีมากกว่าบุคคลทั่วไปนั้นจะมีรูปแบบการสื่อสารในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นอย่างไร